

Patarlių šalies riteris

GIEDRĖ BUFIENĖ

Vermonto universiteto (JAV) profesoriui Wolfgangui Miederiui šių metų vasario 17 dieną sukako septyniasdešimt metų. Jis tituluojamas XXI amžiaus tarptautinės paremiologijos lyderiu, nes yra labiausiai patyręs patarlių ekspertas: didžiąją gyvenimo dalį jas kaupia, tiria, aprašo straipsniuose ir knygose, leidžia paremiologinės bibliografijos išpūdingos apimties tomų seriją, jau trisdešimt metų (nuo 1984) yra viso pasaulio patarlių tyrėjus vienišančio metraščio *Proverbium* vyriausiasis redaktorius. Jis yra nuoširdus Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto folkloristų bičiulis. Draugystė užsimezgė laiškais su šviesaus atminimo profesoriumi Kaziu Grigu. Deja, jiems nebuvo lemta susitik-

Wolfgangas Miederis LLTI mokslinėje konferencijoje, 2004 m.

ti. W. Miederis entuziastingai palaikė K. Grigo idėją rengti fundamentinį daugiatomį *Lietuvių patarlių ir priežodžių* sąvadą, teigiamai apie jį atsiliepdavo savo straipsniuose; 2000–aisiais pasirodžiusį pirmąjį tomą nedelsdamas recenzavo metraštyje *Proverbium* (2001, vol. 18, p. 409–416). 2004 metais, kovo mėnesį, W. Miederis lankėsi Lietuvoje, dalyvavo Lietuvių literatūros ir tautosakos institute surengtoje mokslinėje konferencijoje „Patarlės fenomenas: tarptautiškumas vs tautiškumas“, skirtoje K. Grigo (1924–2002) aštuoniasdešimtosioms gimimo metinėms paminėti, skaitė pranešimą „Amerikiečių patarlės: tarptautinis, tautinis ir globalus fenomenas“¹.

1 Wolfgang Mieder. American Proverbs as an International, National and Global Phenomenon, *Tautosakos darbai*, 2005, [t.] XXX, p. 57–72.

Įvairiomis progomis klausinėjamas apie mėgstamas patarles W. Miederis būtinai pamini *Wer bald gibt, gibt doppelt* (liet. atitikmuo *Dvigubai duoda, kas greitai duoda*), kurią išmokęs gimtąja kalba atsivežė į Jungtines Amerikos Valstijas, ten pradėjo vartoti ir angliškai *He who gives quickly gives twice*. Tai viduriniais amžiais atsiradęs lotyniškas posakis *Bis dat, qui cito dat*, greitai išpopuliarėjęs visoje Europoje: jo atitikmenų yra užrašyta daugiau negu trisdešimčia kalbų². Gaila, sako profesorius, kad atjautą, nesavanaudišką pagalbą, dosnumą ir kilnumą, filantropiją propaguojanti patarlė vis rečiau bevartojama, po truputį traukiasi į užmarštį. Tačiau jam tai ne tik gimtųjų namų ilgesį žadinantys žodžiai, bet ir tvirtas gyvenimo principas, kuriuo stengiasi vadovautis visur ir visada. Juk ir Tarptautinį patarlių archyvą (*International Proverb Archives*) įkūrė ir kaupė daugiausia galvodamas apie savo studentus ir kolegas, visiems mielai leidžia naudotis jo turtais: apie dešimt tūkstančių publikacijų (straipsnių ir jų rinkinių, monografijų, disertacijų), daugiau kaip dešimt tūkstančių patarlių ikonografijos skaidrių (piešinių, karikatūrų, komiksų, reklamų, grafičių). Žinodamas, kad daug pasaulio mokslininkų ir net bibliotekų stokoja paremiologinės literatūros, nes neiperka jos, asmeniškai kreipėsi paramos į Johno Templetono fondą. Pirmą kartą, 1999 metais, buvo skirta 48 000 JAV dolerių, už kuriuos nupirka knygų ir sukomplektuota šimtas siuntų; jas gavo Afrikos, Azijos, Artimųjų ir Tolimųjų Rytų, Europos šalių bibliotekos. Antrą kartą, 2006 metais rugpjūčio mėnesį, Fondas skyrė dar didesnę paramą – 53 350 dolerių. Vėl buvo nupirka knygų. Du mėnesius, rugsėjį ir spalį, virte virė darbas. Pats W. Miederis, talkinamas tik vieno studento, rikiavo ant grindų šimtus knygų, skirstė jas ir komplektavo, pakavo į specialias dėžes, vežė į pašta... Vėl buvo sudaryta naujausios paremiologinės literatūros šimtas siuntų, kurių kiekvienos vertė daugiau kaip 400 dolerių³. Simboliška, kad dauguma siuntų pasiekė adresatus per 2006-ųjų Kalėdas; išties nelaukta ir nesvajota, užtat tokia brangi ir nepamirštama dovana. Tarp laimingųjų buvome ir mes, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto folkloristai. Šios knygos, kaip parankinės, „apsigyveno“ Sakytinės tautosakos skyriaus paremiologijų kambaryje, tačiau jos prieinamos visiems besidomintiems: nėra siaurai specializuotos, gali būti naudingos ir literatūrologams, ir daugelio kitų humanitarinių disciplinų atstovams. Kadangi šis rašinys yra proginis, iš dovanotųjų leidinių atrinkau W. Miederio parašytus arba parengtus, sudarytus, redaguotus. Tegul kalba pačios knygos, kurių kiekvienas puslapis sklaidina meilės patarlėms ir skaitytojams. Orientuotis padės teminiai skyreliai ir trumpos anotacijos. Tad kviečiu visus domėtis, vartyti, skaityti.

.....
 2 Gyula Paczolay. *European Proverbs in 55 Languages with Equivalentents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese and Japanese*, Vezprém, 1997, p. 452–454.

3 Wolfgang Mieder. “Bis dat, qui cito dat”: A Global Distribution of Proverbial ‘Care Packages’, *Proverbium*, 2007, vol. 24, p. 261–300.

BIBLIOGRAFINIAI LEIDINIAI

***International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement II (1980–1991)*, New York: Garland Publishing, 1993. – 927 p.**

Tai išskirtinis tiek apimtimi, tiek parengimo kokybe leidinys, kuriuo W. Miederis tęsia tarptautinės paremiologijos (iš dalies – ir frazeologijos) bibliografijos seriją. Kaip ir pirmosiose jos dalyse (*International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography*, New York, 1982, 613 p.; *International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement I (1800–1981)*, New York, 1990, 453 p.), autorius pristato regioninę, nacionalinę ir tarptautinę paremiologiją reprezentuojančius darbus, parašytus įvairiomis pasaulio kalbomis: mokslo straipsnius ir studijas, monografijas, disertacijas, kolektyvinius darbų rinkinius. Leidinį sudaro daugiau kaip 1500 bibliografinių įrašų, sugrupuotų abėcėliškai (pagal autorių pavardes) ir chronologiškai (vieno autoriaus darbai). Visus juos lydi anotacijos, kartais užimančios visą knygos puslapį ar net daugiau. Jos ne tik trumpai nusako pristatomo darbo turinį, bet ir taikliai jį vertina, susieja su plačiu paremiologijai artimų disciplinų kontekstu (antropologija, etnologija, tautosaka, istorija, literatūra, kalbotyra, psichologija, sociologija, masine komunikacija ir t. t.). Atskleidamas įvairius paremiologijos aspektus W. Miederis nejučia įtraukia skaitytoją į analitinę diskusiją, nuo kurios sunku atsitraukti. Kaip ir dera rimtam moksliniam leidiniui, šis bibliografijos tomas aprūpintas trimis kruopščiai parengtomis rodyklėmis – autorių, dalykine ir patarlių (trisdešimties pasaulio tautų).

***International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement III (1990–2000)*, New York: Peter Lang, 2001. – 457 p.**

Šiame tome yra daugiau kaip 2700 bibliografinių įrašų, taigi beveik dvigubai daugiau negu ankstesniame, apimančiame 1980–1991 metų laikotarpį. Tai rodo vis didėjančią globalų domėjimąsi patarlėmis ir jų tyrimų proveržį paskutiniame XX a. dešimtmetyje. Pratarmėje W. Miederis sakosi neįsivaizdavęs, kad jo nusibrėžtas tikslas pareikalautų Heraklio jėgų: iš viso keturiuose tomuose jau aprašytos 7368 paremiologinės publikacijos. Dėl didžiulės medžiagos apimties autorius buvo priverstas atsisakyti įprastų anotacijų (antraip tomas būtų viršijęs 1500 puslapių) ir jas pakeisti išsamiais esminių žodžių (6–14) sąrašais. Tačiau tris rodykles (autorių, dalykinę ir patarlių) skaitytojai ras kaip ir seniau.

Iš pratarmės taip pat sužinome, kad lygiagrečiai W. Miederis parengė ir išleido siauresnės specializacijos bibliografinių leidinių, skirtų Afrikos paremiologijai (*African Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography*, Colorado Springs, Colorado, 1994) ir patarlių ikonografijai (*Proverb Iconography: An International Bibliography*, New York, 1999, 225 p., kartu su Janet Sobieski).

Wolfgang Mieder, George B. Bryan. *Proverb in World Literature: A Bibliography*, New York: Peter Lang, 1996. – 307 p.

Specializuotos tarptautinės bibliografijos leidinys *Patarlės pasaulio literatūroje* sudarytas iš dviejų dalių. Pirmojoje pristatomi bendrieji tyrimai apie patarlių, priežodžių, tradicinių palyginimų, velerizmų funkcijas tautosakoje ir grožinėje literatūroje (284 bibliografiniai įrašai). Antroji dalis supažindina su publikacijomis, kuriose gilinamasi į patarlių vartojimą konkrečiuose kūriniuose. Daugybę kalbų ir kultūrų aprėpianti medžiaga išdėstyta abėcėliškai pagal kūrinių autorių pavardes (pvz., *Blake, William; Grimm, Jacob; Kafka, Franz*), į tą pačią abėcėlinę seką įtraukiant ir anoniminius rašto paminklus, tokius kaip *Edos (Edda Songs), Kalevala, Mahabharata* ir pan. Glaustas, bet labai informatyvus įvadas pateikia esmines žinias apie patarles literatūroje tiriančią paremiologijos šaką: jos tyrimo objektą ir metodus; atsiradimą, raidą ir suklestėjimą; ateities tikslus. Leidinio pabaigoje – paremiologinių publikacijų autorių rodyklė.

Wolfgang Mieder, Janet Sobieski. *Proverbs and the Social Sciences: An Annotated International Bibliography, (Phraseologie und Parömiologie, Bd. 12)*, Baltmannsweiler, Germany: Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2003. – 234 p.

Paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais itin suaktyvėjus paremiologijos raidai, vis didėja specializuotos bibliografijos paklausa. Gerai suvokdamas mokslininkų poreikius W. Miederis aktyviai darbuojasi ir šiame bare.

Patarlių (iš dalies ir frazeologijos) ir socialinių mokslų tarpdalykiniams tyrimams skirtame bibliografijos leidinyje aprašytos 1169 publikacijos: straipsniai ir jų rinkiniai, monografijos, disertacijos, eseistika. Autorius pratarinėje pabrėžia, kad į šį tomą įtraukė publikacijas įvairiomis kalbomis (t. p. arabų, Afrikos bei Indijos tautų, indėnų, turkų ir pan.), tad jo bibliografinis leidinys yra tikrai tarptautinis ir labai pravers gausiai paremiologų bendruomenei visame pasaulyje. Taip pat ir dėl turinio – socialiniai mokslai suprantami pačia plačiausia prasme: sociologija, sociolingvistika, politologija, masinė komunikacija, antropologija, etnografija, folkloras, pedagogika, istorija, teisė, filosofija, psicholingvistika ir psichiatrija, religijotyra, ikonografija ir t. t. Bibliografinius įrašus lydi išsamūs keliolikos esminių žodžių sąrašai. Pabaigoje pateiktos trys rodyklės: autorių, dalykinė, patarlių.

PAREMIOGRAFINIAI LEIDINIAI

Wolfgang Mieder. *Encyclopedia of World Proverbs*, Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall, 1986. – 582 p.

Pasaulio patarlių enciklopedija – unikalus, didžiausias tokio pobūdžio rinkinys, kurį W. Miederis kompiliaciniu būdu sudarė iš patikimų mokslinių šaltinių. Geriausiai jį apibūdins skaičiai. Skaitytojų dėmesiui pateikiama į anglų kalbą išverstų 18 520 patarlių iš septynių žemynų; iš jų apie penki tūkstančiai angliškų, apie keturi tūkstančiai didžiųjų pasaulio tautų (kinų, japonų, ispanų, rusų, prancūzų, vokiečių); likusią dalį sudaro patarlės iš Rytų ir Vakarų Europos (keliasdešimties tautų), Afrikos, Indijos, Artimųjų ir Tolimųjų Rytų, Okeanijos. Išties tarptautinis rinkinys yra skirtas visiems besidomintiems patarlių išmintimi, o ypač folkloristams, antropologams, rašytojams. Jis labai vaisingai pasitarnaus oratoriams ir politikams, žinantiems, kad, sakant kalbas užsienio šalyse, lengviausia klausytojų dėmesį patraukti ir juos įtikinti pasiremiant tos šalies patarlėmis.

Rinkiniu patogų naudotis. Milžiniškas kiekis posakių suskirstytas teminiu principu pagal atraminį žodį, pavyzdžiui: *Apple* (Obuolys), *End* (Galas, Pabaiga), *Give* (Duoti), *Money* (Pinigai), *Youth* (Jaunystė) ir pan. Vienos temos patarlės išdėliotos abėcėliškai pagal pirmąjį jų teksto žodį. Temos taip pat išdėstytos abėcėlės tvarka. Yra ir turinys, kuriame išvardyti visi teminiai žodžiai ir nurodyti puslapiai. Leidinio pabaigoje pateikta išsami bibliografija.

***A Dictionary of American Proverbs*, edited by Wolfgang Mieder, editor in chief, Stewart A. Kingsbury, and Kelsie B. Harder, New York: Oxford University Press, 1992. – 710 p.**

Ilgai lauktas *Amerikos patarlių žodynas* apvainikavo neeilinį, net septynerius metus trukusį leidybinį projektą. Bet iš tikrųjų jis buvo rengiamas penkis dešimtmečius, – pratarmėje pasakoja vyriausiasis redaktorius W. Miederis. Dar 1940 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje lauko tyrimuose pradėta nuosekliai rinkti patarles, priežodžius ir kitus šnekamosios kalbos žanrus. Per tris dešimtmečius jų sukaupta apie 150 tūkstančių vienetų. Žodyno leidėjai iš šio kiekio atsirinko 15 tūkstančių „tikrųjų“ patarlių, o likusi dalis posakių (priežodžiai, palyginimai, velezimizmai, tikėjimai, oro spėjimai) kol kas laukia savo eilės.

Šis leidinys yra ne tik didžiausias (iš bet kada spausdintų) JAV vartotų ir tebevartojamų patarlių rinkinys, bet ir pirmą kartą skaitytojams pristatantis daug unikalių, niekada anksčiau nepublikuotų posakių. Keletas pavyzdžių su atraminio žodžiu *car* (automobilis, mašina):

A car in every garage and a chicken in every pot ('Automobilis kiekviename garaže ir viščiukas kiekviename puode');

If you can't drive your car, park it ('Jei negali vairuoti savo automobilio, pastatyk jį');

It's the empty car that makes the most noise ('Tuščias automobilis kelia daugiausia triukšmo').

Tai tikros amerikietiškosios patarlės, atsiradusios Jungtinėse Amerikos Valstijose ir atspindinčios šios šalies kultūrą; jų tematika labai įvairi: gyvenimas, santuoka, vaikų auklėjimas, kelionės, verslas, maistas, religija, politika, sportas, teisė, muzika... Žinoma, pratarinėje aiškina W. Miederis, amerikiečiai greta „savųjų“ noriai vartoja ir tradicines klasikines, biblines patarles: populiariusius tarptautinius ir mažiau žinomus regioninius tipus į Amerikos žemyną atsivežė ir išplatino imigrantai. Dar vienas žodyne pristatomų posakių sluoksniu – patarlėmis virtę žymių amerikiečių pasakymai (Benjamino Franklino, Abrahamo Lincolno, Ernesto Hemingway'aus, Abigailės Adams, Thomo Edisono, Marko Twaino ir kitų).

Žodynas pirmiausia skirtas paremiologams profesionalams: patarlės sugrupuotos į tipus, kurie išdėstyti pagal įprastą tokio pobūdžio leidiniams abėcėlinę atraminių žodžių seką; kruopščiai parengta metrika, komentarai. Atskiro paminėjimo nusipelnė ir bibliografija, suskirstyta net į aštuonis skyrius (angloamerikiečių patarlių rinkiniai, įskaitant regioninius ir etninių amerikiečių patarlių rinkinius; dvikalbiai ir keliakalbiai lyginamieji patarlių rinkiniai; angloamerikiečių patarlių tyrimai – bendro pobūdžio, atskirų posakių, patarlių JAV literatūroje; paremiologiniai žurnalai). Nepaprastai naudinga knyga, galinti tapti pagrindiniu šaltiniu lingvistų, literatūrologų, sociologų, antropologų ir kitų artimų disciplinų mokslininkų tyrimams.

Walter K. Kelly. *A Collection of the Proverbs of All Nations*, edited by Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 11), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2002. – 232 p.

Jau senovėje buvo atkreiptas dėmesys į panašias skirtingų tautų ir kultūrų patarles, sudarinėjami dvikalbiai ir keliakalbiai lyginamieji jų rinkiniai. Vienas iš tokių – Walterio K. Kelly *Visų tautų patarlės*, pirmą kartą išleistas Londone 1859 metais ir tuoj pat susilaukęs pakartotinių leidimų (1861, 1870), netrukus pasirodęs ir JAV (1869, 1879). W. K. Kelly (1806–1873) – airių rašytojas, eseistas, vertėjas. Gimęs Dubline ir ten baigęs aukštąjį mokslą, jis didžiąją dalį gyvenimo nugyveno Londone. Dirbo leidykloje, rašė eilėraščius ir istorines apybraižas (*Sirija ir Šventoji Žemė*, 1844; *Wellingtono gyvenimas*, 1853; *Rusijos istorija*, 1855 ir kt.), domėjosi tautosaka, laisvai kalbėjo keliomis užsienio kalbomis. Jo sudarytas rinkinys nėra toks „globalus“, kaip skelbiama pavadinime: daugiausia yra Europos tautas reprezentuojančių

patarlių, šiek tiek arabų, kinų, hebrajų. Patarlės sugrupuotos į teminius skyrelius, kurių turinyje nurodoma net 44, pavyzdžiui: „Moterys, Meilė, Vedybos“; „Veiklumas ir Tinginystė“; „Patirtis“; „Tiesa, Apgavystė, Sąžiningumas“; „Vaikai ir Tėvai“; „Nedėkingumas“; „Kalba / Šneka ir Tylėjimas“; „Pradžia ir Pabaiga“; „Krislas ir Rąstas“; „Metų laikai, Oras“ ir t. t. Kiekvienas skyrelis pradedamas nuo britiškų patarlių, o toliau eina į anglų kalbą išversti kitų tautų posakiai (išnašose pateikiami jų tekstai originalo kalba). W. K. Kelly aiškina patarlių kilmę, perpasakoja su ja susijusius anekdotus, kitą etimologinę medžiagą. Sklandus ir žaismingas stilius šią knygą daro ypač patrauklią skaitytojams. Ji skirta ne tik mokslininkams, tai pabrėžė pats W. K. Kelly pirmojo leidimo pratarinėje: jis norėjęs suteikti malonių valandų visiems skaitytojams, papasakoti įdomių faktų apie įvairių tautų patarles. Tokių populiarių, su meile parašytų leidinių niekada nebus per daug, sako W. Miederis, todėl ir W. K. Kelly rinkinys, jau tapęs bibliografinė retenybė, XXI a. išleistas dar kartą. Šalia W. K. Kelly pratarinės, jo sudarytos patarlių atraminių žodžių rodyklės parengėjas papildomai parašė įvadą, įdėjo neilgą daugiakalbių lyginamųjų patarlių rinkinių bibliografiją.

Sorbian Proverbs: Serbske přisłowa, edited by Susan Hose in collaboration with Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 14), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2004. – 149 p.

Nedidelis dvikalbis sorbų patarlių rinkinukas: 630 posakių, išverstų į anglų (kai kurie ir į vokiečių) kalbą. Įvade (t. p. anglų kalba) kitataučiai skaitytojai ras esminių žinių, kas yra sorbai, kur jie gyvena ir kaip ten atsidūrė, kas buvo ir yra jų kaimynai, kaip formavosi dvi sorbų kalbos ir kada atsirado rašytiniai tekstai, išleistos pirmosios knygos, kada ir kaip rinkta tautosaka, pasirodė pirmieji sorbų patarlių rinkiniai; pabaigoje – apie sorbų situaciją XX ir XXI amžių sandūroje Vokietijoje bei emigrantų diasporas Teksase (JAV), Australijoje. Iš esmės šis leidinys orientuotas į sorbų patarlių ir apskritai kultūros populiarinimą, tačiau juo drąsiai gali naudotis ir mokslininkai: prie visų sorbiškų tekstų yra pateiktos nuorodos į mokslinį tarptautiniams paremiologiniams tyrimams skirtą sorbų patarlių rinkinį, kurį parengė Susanne Hose (*Serbski přisłowny leksikon = Sorbisches Sprichwörterlexikon*, Bautzen, 1996, 382 p.).

Dar žr. recenziją: Giedrė Bufienė. *Sorbų patarlės – sektinas pavyzdys, Tautosakos darbai*, 2010, [t.] XXXIX, p. 281–287.

MOKSLO STRAIPSNIŲ / ESĖ RINKINIAI, MONOGRAFIJOS

Wolfgang Mieder. *Tradition and Innovation in Folk Literature*, Hanover–New Hampshire: University Press of New England, 1987. – 293 p.

Monografijoje, pavadintoje *Tradicija ir inovacija tautosakoje*, skaitytojų dėmesiui pateikiami šeši skyriai (juos galima laikyti atskiromis esė) apie įvairius tautosakos žanrus – pasakas, liaudies legendas, vaikų eilėraštkus ir žaidimus, taip pat, žinoma, patarles. Autorius pasakoja apie jų kilmę ir raidą, variantus; parodo, kaip moderniose jų adaptacijose atsispindi kultūriniai ir istoriniai visuomenės pokyčiai. Pirmajame skyriuje W. Miederis nukelia mus į jaukų vaikystės pasaulį su pamėgtais brolių Grimmų pasakų herojais – Snieguole, Jonuku ir Grytute, varle paverstu Princu; toliau pateikia intriguojančios medžiagos (XX a. lyrikos ir prozos tekstų, aforizmų, karikatūrų) apie tai, kuo jie tapo komplikuojuoju nūdienos tikrovėje. Vis dėlto, pabrėžia autorius, ir pasakas, ir antipasakomis virtusias modernias jų versijas sieja esminis bendras bruožas – šviesi viltis, tikėjimas geresniu, teisingesniu pasauliu. Antrasis skyrius supažindina su vėlyvųjų viduramžių legenda apie Hamelno žiurkininką ir literatūrinėmis jos interpretacijomis (Johano Wolfgango von Goethe's, Bertolto Brechto ir daugelio kitų autorių), atskleidžia Hamelno žiurkininko, kaip universalaus visų laikų lyderio simbolio, sampratą. Trečiajame skyriuje pristatomas viduramžiais atsiradęs būrimas ramune „myli – nemyli“ ir jo „metamorfozės“ XX amžiuje – reklaminiai tekstai ir karikatūros, eilėraščiai, sveikinimo atvirukai. W. Miederis įtikinamai parodo, kaip modernios jo formos klesti šiuolaikinėje visuomenėje, o tuo pat metu vaikai ir įsimylėjęliai visame pasaulyje mielai „buria“ senuoju įprastu būdu, pešiodami ramunės žiedlapius.

Kiti trys skyriai pasakoja apie paremių gyvavimą dabartiniais laikais, kai nesibaigiančios ekonominės krizės ir atominio karo grėsmė išsklibina tradicinę vertybių sistemą, kartais verčia suabejoti ir jų reiškiomomis idėjomis. Detaliai aptariama Rytų ir Vakarų šalyse nuo seno žinoma patarlė apie tris išmintingas beždžiones, nematančias, negirdinčias blogio ir nekalbančias apie jį; autorius pabrėžia archajiško patarlės teksto ambivalentiškumą, leidžiantį jį labai lanksčiai interpretuoti, pritaikyti įvairiausiomis situacijomis, savo pasakojimą iliustruoja itin turtinga ikonografija. Paskutinis monografijos skyrius – apie vieną seniausių tarptautinių patarlių *Big fish eat little fish* ('Didelės žuvis ryja mažąsias', artimiausias liet. atitikmuo *Žmogus žmogų kaip žuvis žuvį ryja*), kuri ištvėrė trijų tūkstantmečių laiko išbandymą. Ji pagrįsta įžvalgiu pastebėjimu apie žmogaus prigimtį, todėl šiai metaforai nelemta pasenti. Deja, apgailėstauja W. Miederis, žmonija netapo humaniškesnė, tik šiandien godumas ir plėšrumas įgijo naujų rafinuotų formų.

Knyga gausiai iliustruota. Jos pabaigoje pateikiama išsami bibliografija, dalykinė ir asmenvardžių rodyklė.

Wolfgang Mieder. *Proverbs are Never Out of Season: Popular Wisdom in the Modern Age*, New York, Oxford: Oxford University Press, 1993. – 284 p.

Monografijoje *Patarlės niekada neišeina iš mados* gvildenamos tradicinių posakių funkcionavimo modernioje JAV visuomenėje problemos. Autorius kviečia skaitytoją į kelionę knygos puslapiais per bėgančius šimtmečius, kaleidoskopiškai keičiančias viena kitą kultūras. Stebime, kaip lanksčiai patarlės prisitaiko prie kintamų socialinių aplinkybių: jos varijuoja, nukeliauja į reklamų iškasas, virsta politiniais šūkiais, pagaliau vizualizuojasi karikatūromis ir komiksais. Kiekvienos tautos paremiųjų masyve svarbų klodą sudaro senasis paveldas – posakiai, savo ištakomis siekiantys antiką ir kitas archajiškas kultūras, vidurinius amžius, Bibliją. Tačiau negalima pamiršti, rašo W. Miederis, kad patarlės buvo kuriamos visais laikais, nūdienu – ne išimtis. Kintant vertybių sistemai, senųjų patarlių išmintis neretai parodijuojama, vis dėlto jos išlieka kaip pats tiksliausias ir lakoniškiausias pranešimas apie žmogaus prigimties gelmes ir pasaulį apskritai.

Monografiją sudaro dešimt skyrių. Pirmasis (*The Wit of One, and the Wisdom of Many*) – bendro pobūdžio diskusija apie patarlių, kaip žanro, esminius bruožus, kilmės ir raidos problemas. Antrajame skyriuje (*Popular Views of the Proverb*) pasakojama apie paradoksišką definicijos situaciją, kuri esanti „tokia pat sena, kaip ir pačios patarlės“, nagrinėjami tradicinių posakių teisėmis gyvuojantys liaudiški patarlės apibrėžimai. Trečiasis skyrius (*Proverbs Everyone Ought to Know*) skirtas paremiologinio minimumo, kaip „kultūrinio raštingumo“, problemai. Tolesniuose skyriuose W. Miederis atskleidžia individualių patarlių sklaidą JAV XX amžiuje. Atskirai aptaria regionines patarles iš Vermonto valstijos, kurioje pats gyvena pastaruosius keturiasdešimt metų; atšiaurus klimatas, ilgos ir šaltos žiemos bus paskatinusios rasti tokias patarles:

Vermont has only two seasons – winter and Fourth of July ('Vermonte tėra du metų laikai – žiema ir Liepos ketvirtoji');

Vermont has nine months of winter and the three months of damned poor sledding ('Vermonte žiema trunka devynis mėnesius, o trys mėnesiai esti prakeikta apgailėtina čiuožykla').

Paskutiniame skyriuje (*Proverbs in Nazi Germany*) skausmingas tyrimas, kaip prisipažįsta autorius, apie patarlių iškreipimą, jų pavertimą antisemitiniais ir anti-humaniškais stereotipais nacionalsocialistų valdomoje Vokietijoje.

Knyga gausiai iliustruota. Pabaigoje yra bibliografija, iliustracijų šaltinių sąrašas, trys rodyklės: asmenvardžių, dalykinė, patarlių.

Wolfgang Mieder. *The Politics of Proverbs: From Traditional Wisdom to Proverbial Stereotypes*, Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1997. – 260 p.

Patarlių politika pavadintame rinkinyje skaitytojas ras šešis straipsnius apie pragmatinį patarlių pritaikymą politinėje retorikoje. Nagrinėdamas Adolfo Hitlerio, Winstono Churchillo, Harry'o S. Trumano kalbas ir raštus, autorius įtikinamai parodo, kaip patarlės ir priežodžiai suvaidino svarbų vaidmenį politiniame XX amžiaus gyvenime: padėjo laimėti prezidento rinkimus, sėkmingai įvykdyti ne vieną politinę kampaniją, bet kartu, deja, ir nuvedė klystkeliais didžiules žmonių mases. Patarlės labai lanksčios, sako W. Miederis, jos tarnauja ne tik gėriui, bet ir blogiui, kai tampa tokių politikų kaip nacionalsocialistai ginklu. Straipsnyje *Raising the Iron Curtain* ('Pakeliant geležinę uždangą') apie Šaltojo karo laikotarpį aptariama dvidešimt politinių karikatūrų, paremtų patarlėmis arba priežodžiais. Dar vienas akivaizdus įrodymas, kaip puikiai paremijos prisitaiko prie pakitusių istorinių aplinkybių ir klesti moderniojoje visuomenėje. Leidinio pabaigoje pateikiama bibliografija (apie 200 įrašų) ir trys rodyklės: asmenvardžių, dalykinė, patarlių atraminių žodžių.

Už šį darbą W. Miederiui buvo skirtas Giuseppe Pitre tarptautinis folkloro apdovanojimas.

Wolfgang Mieder. *Strategies of Wisdom: Anglo-American and German Proverb Studies*, (*Phraseologie und Parömiologie*, Bd. 6), Baltmannsweiler, Germany: Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2000. – 373 p.

Septynių straipsnių rinkinys: trys parašyti specialiai šiai knygai, kiti – ankstesnės publikacijos iš įvairių Europos ir JAV leidinių. Pirmajame straipsnyje (*Proverbs Bring it to Light: Modern Paremiology in Retrospect and Prospect*) autorius svarsto moderniosios paremiologijos praeitį ir dabartį, pateikdamas daug vertingos informacijos apie paremiologijos būklę XX a. pabaigoje pasauliniu mastu, lakoniškai aptardamas įvairiakalbių tekstų leidinius, teorinius bei istoriografinius tyrimus, eseistiką, bibliografiją. Kituose straipsniuose iliustruoja patarlių stilistikos ir pragmatinio turinio reikšmę šnekos kultūroje, politinėje retorikoje, mene, nagrinėdamas individualią kūrybą (Lordo Chesterfieldo, Charleso Dickenso, Bertolto Brechto, Benjamino Franklino, Abrahamo Lincolno, Fredericko Douglasso).

Apie šį ne tik paremiologams profesionalams, bet ir visiems patarlių mėgėjams skirtą rinkinį dar žr. išsamią K. Grigo recenziją *Tautosakos darbuose*, 2002, [t.] XVI (XXIII), p. 301–306.

Wolfgang Mieder. “No Struggle, No Progress”: Frederick Douglass and His Proverbial Rhetoric for Civil Rights, New York: Peter Lang, 2001. – 532 p.

Monografija „*Nėra kovos, nėra progreso*“: *Frederickas Douglassas ir jo patarlių retorika už pilietines teises* – apie vieną ryškiausių ir įtakingiausių JAV politinių figūrų XIX amžiuje, nenuilstantį kovotoją už laisvę ir demokratiją. Tai išties nepaprasta asmenybė. F. Douglassas (1818–1895), juodaodės vergės sūnus, būdamas dvidešimtmetis jaunuolis sugebėjo pabėgti iš vergijos. Nors neturėjo formalaus išsilavinimo (buvo savarankiškai išmokęs skaityti ir rašyti), bet tai nesutrukdė jam tapti judėjimo už vergų išlaisvinimą lyderiu, ugningu oratoriumi, atstovaujančiu beveik keturiems milijonams afroamerikiečių. Po Pilietinio karo, kai vergija pagaliau buvo panaikinta, F. Douglassas ne mažiau aktyviai siekė lygybės visoms tautinėms mažumoms, pasisakė už balsavimo teisės suteikimą moterims. F. Douglassas žinomas ir kaip rašytojas. JAV yra išleisti penki tomai jo raštų (*The Life and Writings of Frederick Douglass, 1950–1975*).

Vienuolikoje monografijos skyrių W. Miederis detaliai aptaria F. Douglasso vartotas patarles ir priežodžius (vergijos tema; moralinės nuostatos ir liaudies išmintis; gyvūnų metaforos kaip argumentas prieš dehumanizaciją; somatiniai posakiai – žmonių elgesio verbaliniai ženklai; jūros tematikos posakiai kaip laisvės simboliai; Pilietinio karo laikotarpiu vartotos patarlės ir pan.). Tradicinės ir biblinės patarlės dažniausiai skambėdavo neprilygstamo oratoriaus kalbose. F. Douglassas tikėjo visuotinės lygybės ir laimės visai žmonijai vizija, o šio tikėjimo tvirčiausiu argumentu tapo vadinamoji biblinė aukso taisyklė: *Do unto others as you would have them do unto you* (liet. atitinkmuo *Kas tau malonu, ir kitam daryk*). Jis buvo sukūręs nemažą originalių posakių, kurie ir šiandien mieliai prisimenami; vienas mėgstamiausių – jau cituotas anotacijos pradžioje (pasirinktas knygos pavadinimui) arba *What to the slave is the Fourth of July?* (‘Kas vergui iš Liepos ketvirtosios?’).

Daugiau kaip devyni šimtai F. Douglasso vartotų posakių, suklasifikuotų pagal abėcėlinę atraminių žodžių seką, skaitytojas ras specialioje išpūdingos apimties rodyklėje (p. 105–532). Svarbu, kad šiuos posakius lydi aktualus kontekstas ir W. Miederio komentarai, nes „tik šitaip įmanoma iki galo suvokti metaforinės kalbos funkcijas“ (p. 105). Monografija pakylėjo šios srities tyrimus į naują aukštumą, ji laikytina modeliu panašaus pobūdžio leidiniams.

Wolfgang Mieder. *Proverbs: A Handbook, (Greenwood Folklore Handbooks), Westport, Connecticut, London: Greenwood Press, 2004. – 305 p.*

Patarlės išleistos prestižinės leidyklos „Greenwood Press“ (JAV) atskiriems tautosakos žanrams skirtų vadovėlių serijoje. Jų autoriais leidykla renkasi tik aukščiausios

kvalifikacijos tarptautinio lygio mokslininkus: tai kokybės garantas tiek pasirodžiu-siems, tiek būsimiems leidiniams. W. Miederis pasiūlymą gavo dar 1984 metais, tačiau parašė vadovėlį tik po dviejų dešimtmečių, kai pasijuto sukaupęs pakankamai žinių ir patirties. Suvokė jam tekusią didžiulę atsakomybę parengti etapinį veikalą, pirmąjį po Archerio Taylora kapitalinio *The Proverb* (1931). Taigi reikėjo ne tik atnaujinti požiūrį į patarles, bet ir susumuoti per septynis dešimtmečius atliktus tyrimus, pristatyti naujus metodus, nužymėti gaires ateičiai. Autorius puikiai susidorėjo su jam tekusiais uždaviniais. Parašė knygą, kuri pirmiausia skirta paremiologams, bet dėl išskirtinai įdomaus turinio, sklандаus stiliaus įdomi „visiems skaitytojams ir tyrėjams“.

2012 m. „Peter Lang“ leidykla (New York, JAV) dar kartą išleido šį vadovėlį.

Dar žr. recenziją: Giedrė Bufienė. Knyga apie patarles visiems, *Tautosakos dar-bai*, 2007, [t.] XXXIII, p. 303–309.

Wolfgang Mieder. *Proverbs are the Best Policy: Folk Wisdom and American Politics*, Logan, Utah: Utah State University Press, 2005. – 323 p.

Monografija *Patarlės – geriausia politika* tęsia W. Miederio tyrimus mėgstama patarlių vaidmens politinėje retorikoje tema. Šį kartą autoriaus dėmesys sutelktas į JAV politikos raidą nuo XVIII a. pabaigos iki šių dienų. Pirmajame skyriuje aptariamos amerikiečių patarlės kaip tarptautinis, tautinis ir globalus fenomenas, antrajame – amerikiečių patarlės demokratijos tema. Ypač įdomus trečiasis skyrius apie Abigailės Adams (1744–1818) epistoliarinį palikimą, nes moterų politikų kalba šiuo aspektu yra beveik netirta. Skyriaus herojė, JAV prezidento Johno Adamso (1735–1826) žmona, niekada neužėmė valdžios posto, netgi nesakė viešų kalbų, bet per laiškus įamžino savo asmenybės dvasinį tvirtumą, išmintį, politinį nuosaikumą ir toliaregiškumą. Ketvirtajame skyriuje nagrinėjama biblinės patarlės apie padalytą namą *A house divided against itself cannot stand* ir jos pagrindu išplėtotų metaforų vaidmuo JAV politikoje tarp dviejų karų – 1812 metų ir Vietnamo, pabrėžiant *padalyto namo*, kaip vergijos simbolio, sampratą. Tolesniame skyriuje žaismingu pavadinimu „Muses gaudyti – ne prezidento užsiėmimas“ (*It's Not a President's Business to Catch Flies*) W. Miederis nagrinėja keliolikos JAV prezidentų inauguracines kalbas, atskleidžia paremių svarbą jose. Paskutinis, aštuntasis, skyrius supažindina skaitytoją su patarlės *Good fences make good neighbors* (‘Geros tvoros – geri kaimynai’) kilme, paplitimu, funkcijomis, išryškina šio posakio ambivalentiškumą ir socialinį politinį reikšmingumą JAV politikoje nuo XIX a. vidurio iki nūdienos. Leidinio pabaigoje, kaip paprastai, pateikiama išsami bibliografija ir trys rodyklės: asmenvardžių, dalykinė ir patarlių atraminių žodžių.

Wolfgang Mieder. “Yes We Can”: Barack Obama’s Proverbial Rhetoric, New York: Peter Lang, 2009. – 362 p.

Monografija „*Taip, mes galime*“ apie paremių vartojimą ir funkcijas JAV prezidento Baracko Obamos politinėje retorikoje. Pratarmėje autorius sako šia tema susidomėjęs apie 2007 metus, kai Čikagos oro uosto knygyne atsitiktinai nusipirko B. Obamos knygą *The Audacity of Hope: Thoughts on Reclaiming the American Dream* (2006) (‘Vilties drąsa: Mintys apie amerikietiškos svajonės tobulinimą’) ir per visą skrydį iki Burlingtono negalėjo atsitraukti nuo jos sumaniai parašyto, patarlių „tirštai prisodrinto“ teksto. Nedelsdamas perskaitė ir kitą, autobiografinę jo knygą *Dreams from My Father* (1995) (‘Svajonės iš mano tėvo’), atidžiai studijavo 2002–2009 metais B. Obamos pasakytas kalbas spaudos konferencijose, televizijos ir radijo laidose, įvairiomis progomis duotus interviu. Taip atsirado solidi monografija. Ją sudaro keturios dalys. Pirmosiose dviuose aptariamos abi knygos, trečiojoje atskleidžiama viešose kalbose pavartotų paremių įvairovė tiek žanriniu (tradicinės, klasikinės, biblinės ir pseudopatarlės; binarinės formulės, palyginimai ir pan.), tiek teminiu požiūriu (jūros tematikos, sporto tematikos posakiai ir pan.); ketvirtojoje dalyje nagrinėjamos JAV prezidento rinkimų kampanijos metu pasakytos į pergalę atvedusios kalbos.

W. Miederis rado ir suklasifikavo 1714 paremių, kurias (su vartojimo kontekstu ir komentarais) pateikia rodyklėje, sudarančioje beveik pusę knygos (p. 161–344). Priede skaitytojas dar ras B. Obamos 229 kalbų sąrašą, išsamią bibliografiją.

Monografiją W. Miederis dedikuoja JAV prezidentui B. Obamai ir jo šeimai, taip pat gausiam savo bičiulių paremiologų iš Afrikos būriui, nes rašydamas savo darbą nuolat juos prisimindavo „su padėka ir drąsia viltimi“:

EPISTOLIARINIAI LEIDINIAI

“Best of All Possible Friends”: Three Decades of Correspondence Between the Folklorists Alan Dundes and Wolfgang Mieder, edited by Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 19), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2006. – 313 p.

Knygoje publikuojama daugiau kaip 400 laiškų, kuriuos vienas kitam parašė neišskiriami draugai folkloristai – Kalifornijos universiteto Berklyje profesorius Alanas Dundesas (1934–2005) ir Vermonto universiteto profesorius Wolfgangas Miederis. Susirašinėjimas truko tris dešimtmečius, kol staiga baigėsi, labai netikėtai mirus A. Dundesui. Siekdamas pagerbti draugo atminimą ir įkūnyti jų abiejų svajonę „kada nors kartu parašyti bendrą knygą“, W. Miederis parengė šį leidinį per

rekordiškai trumpą laiką – mažiau nei per metus. Unikali korespondencija, nušviečianti dviejų folkloristikos grandų gyvenimą ir darbą. Kasdienių nesibaigiančių rūpesčių dalykiškas ir labai vaizdus, emociingas aptarimas sudaro foną aktualiems folkloristikos raidos klausimams, kurie nuolat išlaikomi abiejų profesorių akiratyje – bet ne kaip sausas teoretizavimas, o kaip išvalgi tų darbų strategija. Neatsiejama nuo darbo temos yra ištikimybės mokslinio fakto tiesai, mokslininko etikos, asmenybės jautrumo ir tolerantiškumo tema; ja nedaugžodžiauama, bet tie keli sakiniai ar vos užuomina niekada neskamba prieštaringai, o visos korespondencijos masyve ryškiai brėžia savotišką mokslininko garbės kodeksą.

Sklandūs, puikiu stiliumi parašyti laišškai nestokoja humoro perliukų, ironijos ir autoironijos. Jie galėtų sudominti plačią auditoriją, bet pirmiausia, žinoma, skirti tautosakininkams, nes kalba apie jų profesijos išskirtinumą tarp kitų humanitarinių disciplinų, apie „žmonijos vaikystės“ tyrimus, apie atradimo džiaugsmą, išvelgus netikėtas sąsajas tarp mitopoetinių archetipų ir paprasčiausių kasdienybės reiškinių.

Dar žr. knygos pristatymą: Giedrė Bufienė. Įstabus liudijimas apie folkloristų draugystę, *Tautosakos darbai*, 2013, [t.] XLVI, p. 261–274.

„Freundschaft is des Lebens Salz“: Dreieinhalb Jahrzehnte Korrespondenz zwischen den Folkloristen Lutz Röhrich und Wolfgang Mieder, edited by Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 24), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2007. – 319 p.

Laiškų rinkinyje *Draugystė – tai gyvenimo druska* W. Miederis paskelbė susirašinėjimą su ilgamečiu bičiuliu, vienu žymiausių XX amžiaus folkloristų Lutzū Röhrichu (1922–2006). Juos abu sieja tokie asmenybės bruožai, kaip veiklumas ir darbštumas, kūrybingumas ir mokslinių interesų platumas, meilė pasirinktai profesijai. L. Röhrichas nuo 1967 metų profesoriavo Freiburgo universitete (Vokietija), daugiau kaip du dešimtmečius vadovavo Universiteto Folkloro institutui, garsėjančiam Europoje liaudies dainų ir naratyvų tyrimais. L. Röhrichas parašė reikšmingų darbų apie liaudies dainas, pasakas, legendas, mažuosius žanrus. Didžiausio populiarumo ir pakartotinių leidimų susilaukė gausiai iliustruota *Priežodžių enciklopedija* (*Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*, 1-asis leidimas 1973 m.), kuri viena, pasak W. Miederio, pelnė autoriui „paremiologų šventojo“ vardą; papildytas nauja medžiaga ir išplėstas iki trijų tomų, šis veikalas 1991–1992 metais buvo išleistas truputį pakeistu pavadinimu (*Das grose Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*), parengta ir jo CD-ROM versija. L. Röhrichas buvo daugiatomės *Pasakų enciklopedijos* (*Enzyklopädie des Märchens*, Berlin–New York, nuo 1977 m.) vienas leidėjų, vadovavo keliems tautosakos ir etnografijos tęstiniam leidiniams Vokietijoje.

Skaitytojų dėmesiui pateikiama 270 laiškų (vokiečių kalba), kuriais abu korespondentai keitėsi trisdešimt penkerius metus: nuo 1971 metų iki pat L. Röhricho mirties. Parengėjo komentarai įterpti tiesiog į laiškų tekstą, išskiriant juos laužtiniais skliaustais; pabaigoje yra asmenvardžių rodyklė. Knyga dedikuota ištikimosioms folkloristų bendražygėms Ingridai Röhrich ir Barbarai Mieder.

“True Friends are Like Diamonds”: Three Decades of Correspondence Between the Folklorists Shirley L. Arora and Wolfgang Mieder, edited by Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 30), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2010. – 314 p.

Ne kiekviena draugystė tvirtumu ir tyrumu prilįgsta deimantui, bet kaip tik apie tokią pasakoja laiškai tarp leidinio parengėjo Wolfgango Miederio ir Shirley L. Aroros (g. 1930 m.), kurios gražaus jubiliejaus proga ir pasirodė ši knyga. Dviejų paremiologų profesinė karjera klostėsi labai panašiai. Filologines studijas jie abu pradėjo nuo literatūros ir tik vėliau susidomėjo patarlėmis. Sh. L. Arora ilgainiui tapo Kalifornijos universiteto Los Andžele ispanų literatūros ir folkloro profesore, o W. Miederis – germanistikos ir folkloro profesorium Vermonto universitete. Jie dažnai susitikdavo nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, nuolatinę ryšį palaikė laiškais. Per tris dešimtmečius (1980–2009) parašė jų vienas kitam 338 – gyvenimo, darbo, draugystės liudijimų. Laiškuose ryškiai atsispindi abiejų korespondentų paremiografiniai ir paremiologiniai interesai. Sh. L. Arora tiria ispanų patarles, ypač ispanų populiacijos gausioje Los Andželo bendruomenėje, bet domisi, kaip ir W. Miederis, angloamerikiečių patarlėmis, tarptautinės paremiologijos sinchroniniu ir diachroniniu aspektais. Laiškuose patarlių tyrimo procesas iškyla kaip gyvas: įvairiausias realijas, istorinius faktus, posakių vartojimo socialines aplinkybes keičia svarstymai ir abejonės, mintys apie kitų autorių darbus.

Svarbia data tapo 1994.02.27, kai Sh. L. Arora elektroniniu paštu atsiuntė pirmąją žinutę, viso labo tik porą sakinių, juokaudama, kad laiškelių reikėtų išsaugoti W. Miederio kaupiamoje patarlių įdomybių kolekcijoje. Švelnaus humoro, nuoširdaus rūpesčio, nesavanaudiškos pagalbos vienas kitam pavyzdžių laiškuose apstu. Leidinį sudaro įvadas, laiškų tekstai, asmenvardžių rodyklė; parengėjo komentarai laužtiniuose skliaustuose įterpti tiesiog į laiškus, o tai labai patogiu skaitytojui, nes nereikia nuolat vartyti knygos. Leidinys dedikuotas korespondentų sutuoktiniams – Harbansui Arorai ir Barbarai Mieder.

W. MIEDERIS – PARENGĖJAS, REDAKTORIUS, LEIDĖJAS:
KOLEKTYVINĖS MONOGRAFIJOS, MOKSLO STRAIPSNIŲ /
ESĖ RINKINIAI, ANTOLOGIJOS

***The Wisdom of Many: Essays on the Proverbs*, edited by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1994. – 330 p.**

Į esė rinktinę *Daugelio išmintis* sudarytojai įtraukė dvidešimties autorių, išgarsėjusių tarptautiniu mastu ir mažiau žinomų, darbus įvairiomis paremiologijos temomis nuo teorinių apžvalgų, metodologijos, struktūros klausimų iki individualių patarlių tyrimų. Paminėsime bent keletą. Pirmasis turinyje – Archerio Taylora lakoniškas, bet paliečiantis patarlių, kaip žanro, esminius bruožus rašinys (*The Wisdom of Many and the Wit of One*, 1-oji publikacija 1962 m.). Alano Dundeso rimtas teorinis straipsnis apie patarlių struktūrą (*On the Structure of the Proverb*, 1-oji publikacija 1975 m.), sulaukęs didelio atgarsio ir nepraradęs aktualumo iki šių dienų. Panašus (ne tema, o populiarumu) Barbaros Kirshenblatt-Gimblett darbas apie patarlių reikšmės teorinį aspektą (*Toward a Theory of Proverb Meaning*, 1-oji publikacija 1973 m.), itin dažnai cituojamas kitų tyrėjų straipsniuose. Paremiologijos klasikais priskirtina Peterio Seitelio esė apie socialinę patarlių vartojimo strategiją (*Proverbs: A Social Use of Metaphor*, 1-oji publikacija 1969 m.). Stuardo A. Gallacherio, vieno iš A. Taylora mokinių, medicininės patarlės tyrimas (*Stuff a Cold and Starve a Fever*, 1-oji publikacija 1942 m.). Suomų paremiologijos grando Matti Kuusi išvalgių pastebėjimų nestokojantis straipsnis apie fatalizmą suomių patarlėse (*Fatalistic Traits in Finnish Proverbs*, 1-oji publikacija 1967 m.). Rinktinę užbaigia paties W. Miederio kartu su žmona Barbara parašyta esė apie patarles reklamoje (*Tradition and Innovation: Proverbs in Advertising*, 1-oji publikacija 1977 m.).

Tai antrasis rinktinės leidimas. Pirmą kartą ją 1981 metais Niujorke išleido leidykla „Garland Publishing“. Antrajam leidimui W. Miederis atnaujino anotacijas apie autorius, pridėjo papildomą bibliografijos sąrašą.

***Wise Words: Essays on the Proverb*, edited by Wolfgang Mieder, New York: Garland Publishing, 1994. – 582 p.**

Praslinkus dešimtmečiui po paremiologinių esė rinktinės *The Wisdom of Many: Essays on the Proverbs* (1981), W. Miederis gavo pasiūlymą rengti dar vieną. Pasirašęs sutartį su leidykla, jis formaliai tapo vieninteliu parengėju, tačiau nuo pat pradžių visais svarbiais klausimais tarėsi su A. Dundesu. Abu nusprendė, kad naujoji rinktinė turėtų būti kryptingesnė, labiau teorinė, sudaryta iš vėlesnių, 1977–1992

metų laikotarpio, publikacijų. Ilgai diskutuota dėl autorių. A. Dundesas išsakė kritinių pastabų, kad vyrauja autoriai iš JAV ir Europos, o Azija ir Afrika paliktos nuošalyje. Pagaliau buvo atrinkta dvidešimt darbų, geriausiai reprezentuojančių tarptautinės paremiologijos raidą XX a. paskutiniiais dešimtmečiais.

Pirmieji rinktinėje du svarūs teoriniai straipsniai: Shirley L. Aroros apie patarliškumo esmę – tradicionalumą, paplitimą, metaforiškumą, semantinius / leksinius žymenis, sintaksinę struktūrą, garsinę instrumentuotę ir pan. (*The Perception of Proverbiality*); Peterio Grzybeko išsami patarlių semiotinių tyrimų apžvalga, naujų metodų analizė (*Foundations of Semiotic Proverb Study*).

Toliau eina keturi darbai iš lingvistinės paremiologijos: Davido Cramo (*The Linguistic Status of the Proverb*), Michaelio D. Lieberio (*Analogic Ambiguity: A Paradox of Proverb Usage*), Kwesi Yankah (*Do Proverbs Contradict?*), Nealo R. Norricko (*Proverbial Perlocutions: How to Do Things with Proverbs*).

Timo B. Rogerso straipsnis (*Psychological Approaches to Proverbs: A Treatise on the Import of Context*) nušviečia patarlių panaudojimą psichologijoje ir psichiatrijoje – patarlių testais nustatomus individo kognityvinius gebėjimus, diagnozuojamas kai kurias psichikos ligas. Psichologinei paremiologijai taip pat atstovauja Alano Dundeso straipsnis (*Slurs International: Folk Comparisons of Ethnicity and National Character*), gvildenantis su patarlėmis susijusių stereotipų, nacionalinio charakterio, etnocentrizmo, prietarų problemas.

Trys darbai pristato tarpdalykinius sociologinius patarlių tyrimus. Iš jų minėtina Jameso Obelkevichiaus studija apie patarlių vartojimą Europoje skirtingais istoriniais laikotarpiais ir skirtingose visuomenės klasėse (*Proverbs and Social History*).

Dvi antropologines esė, pagrįstas lauko tyrimuose surinktais duomenimis, parašė Charlesas L. Brigssas (*The Pragmatics of Proverb Performances in New Mexican Spanish*) ir Gary H. Gossenas (*Chamula Tzotzil Proverbs: Neither Fish Nor Fowl*).

XX a. pabaigoje suklestėjo paremiologijos šaka, tirianti patarlių literatūroje vartojimą ir funkcijas. Į rinktinę proporcingai įtraukti šias problemas nagrinėjančių autorių keturi straipsniai, iš kurių minėtini Carole R. Fontaine – apie biblines patarles (*Proverb Performance in the Hebrew Bible*) ir Danielio R. Barnes – apie patarles Emily Dickinson poezijoje (*Telling It Slant: Emily Dickinson and the Proverb*).

Rinktinę užbaigia individualių patarlių tyrimai, tarp jų yra ir paties W. Miederio esė apie JAV labai išpopuliarėjusią patarlę *The grass is always greener on the other side of the fence* ('Kitapus tvoros žolė visada žalesnė').

Knyga dedikuota Matti Kuusi jo 80-mečio proga.

Cognition, Comprehension, and Communication: A Decade of North American Proverb Studies (1990–2000), edited by Wolfgang Mieder, (*Phraseologie und Parömiologie*, Bd. 13), Baltmannsweiler, Germany: Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2003. – 602 p.

Pažinimas, supratimas ir komunikacija – patarlių ir frazeologijos tyrimams Šiaurės Amerikoje skirtas darbų rinkinys. Jo sudarytojas pratarinėje pasakoja, su kokiais sunkumais susidūrė: pirminis sąrašas išėjo tiesiog milžiniškas – per du šimtus straipsnių, studijų, esė; tada buvo apsispręsta nubrėžti griežtą chronologinę ribą (paskutinis XX a. dešimtmetis) ir taip pavyko atrinkti 27 darbus (juos parašė 36 autoriai iš JAV ir Kanados). Tai savotiškas šimtmečio tyrimų susumavimas ir kartu paraiška ateičiai – naujų idėjų, koncepcijų, naujų teorijų. Nelengvai sekėsi sugalvoti pavadinimą šioms „po vienu stogu“ atsidūrusiems labai įvairiems gausaus autorių būrio parašytiems darbams, kol pagaliau buvo apsispręsta prie trijų C (šia raide prasideda angliško pavadinimo žodžiai).

Turinyje 27 straipsniai ir esė išdėstyti autorių pavardžių abėcėline seka, ji pasirodė priimtinausia. Pratarinės pabaigoje skaitytojų patogumui tas turinys išspausdintas dar kartą – nurodant kiekvieno straipsnio pirminį publikavimo šaltinį ir pridėdant išsamius raktažodžių sąrašus (anotacijų dėl didelės leidinio apimties teko atsisakyti).

Tai puiki, niekada vertės nenustosianti knyga. Jos autoriai – ir gerai žinomi paremiologai, tokie kaip Shirley L. Arora, Ilhan Başgöz, Richard P. Honeck, Neal R. Norrick, ir visai jauni mokslininkai, pavyzdžiui, sutuoktinių pora Lauren Dundes ir Michael B. Streiff, kartu su Alanu Dundesu parašę straipsnį apie medicininės diagnostikos patarles (*“When You Hear Hoofbeats, Think Horses, Not Zebras”*: A Folk Medical Diagnostic Proverbs). Simboliška, kad rinkinį užbaigia kylanti žvaigždė tarptautinėje paremiologijoje – Stephenas D. Winickas, tyrimo objektu drąsiai pasirinkęs šimtmečiais gvildentą, bet taip ir neišspręstą problemą: patarlės žanro definiciją (*Intertextuality and Innovation in a Definition of the Proverb Genre*).

The Netherlandish Proverbs: An International Symposium on the Pieter Brueg(h)els, edited by Wolfgang Mieder, (*Supplement Series of Proverbium*, vol. 16), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2004. – 241 p.

Puikiai parengta, gausiai iliustruota solidi knyga – straipsnių rinkinys, išleistas po 2004 metais kovo mėnesį Vermonto universitete įvykusio tarptautinio simpoziumo. Jame iš viso pasaulio suvažiavę folkloristai, meno istorikai, kultūrologai įvairiais aspektais nagrinėjo Piterio Breigelio Vyresniojo 1559 metais nutapytą paveikslą „Nyderlandų priežodžiai“ ir vėliau dailininko sūnaus Breigelio Jaunesniojo ir jo

dailininkų cecho pertapytas šio paveikslu kopijas. Simpoziumo dalyviai – Alanas Dundesas (JAV), Margareta A. Sullivan (JAV), Yoko Mori (Japonija), Markas A. Meadow (JAV), Davidas Kunzle (JAV), Malcolmas Jonesas (Didžioji Britanija), Wolfgangas Miederis (JAV) – gilinosi į paveikslu daugiareikšmiškumą ir jame vaizduojamų posakių identifikavimo bei interpretavimo problemas, išsamiai nagrinėjo konkrečius įvaizdžius ir jų kultūrinį kontekstą, sąmojų ir išmintį, kaip dailininkų kūrybos elementus, patarlių ikonografijos istoriją.

Plačiau žr. Dalios Zaikauskienės recenziją *Tautosakos darbuose*, 2005, [t.] XXII (XXIX), p. 342–346.

„Liebe macht blind“: Sprichwörtliche Lyrik und Kurzprosa zum Thema der Liebe, herausgegeben von Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 15), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2004. – 247 p.

Savitai išreikštės meilės lyrikos antologija: eilėraščiai ir prozos miniatiūros, sukurti pasiremiant meilės tematikos patarlėmis, priežodžiais, aforizmais. Tekstai apie meilę / nemeilę sukonstruoti iš įvairių posakių, taip pat ir išnaudojant vieno kurio žodžio daugybės galimų reikšmių arsenalą. Iš viso antologijoje skelbiami 120-ies autorių parašyti 189 tekstai. Dauguma jų šmaikštūs, paradoksalūs, ironiški. Atskleidžiamos patarlių ir priežodžių gyvavimo grožinėje literatūroje galimybės, ne tik tradicinės, bet ir individualios, kai posakiai išplėtojami, komentuojami, perfrazuojami, apverčiami.

Plačiau žr. Lilijos Kudirkienės recenziją *Tautosakos darbuose*, 2006, [t.] XXXI, p. 275–278.

“So Many Heads, so Many Wits”: An Anthology of English Proverb Poetry, edited by Janet Sobieski and Wolfgang Mieder, (Supplement Series of Proverbium, vol. 18), Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2005. – 274 p.

Anglakalbių poetų iš Didžiosios Britanijos, JAV, Kanados ir Australijos poezijos antologija, skirta pirmiausia paremiologiniams tyrimams: joje skelbiami eilėraščiai vienaip ar kitaip susiję su patarlėmis ir priežodžiais. Posakiai tiesiog įtraukti į eilėraščių tekstą, pavartojami kaip didaktinis leitmotyvas, tautosakinės patarlių metaforos išplėtojamos, komentuojamos, joms prieštaraujama ir pan. Tradicija šitaip remtis patarlėmis poezijoje gyvuoja nuo viduramžių iki pat šių dienų. Chronologiškai antologija apima XV–XXI amžiaus poeziją (iš viso skelbiami 174-ių poetų sukurti 200 eilėraščių). Gausiausiai pristatytas XX amžius – 122 poetai (apie 70 procentų knygos teksto); XXI amžiui atstovauja devyniolika poetų. Modernioji poezija pateikia ir pačių įdomiausių, dažnai netikėtų pavyzdžių: eilėraščiuose patarlės ironizuojamos, parodijuojamos, nevengiama žaismingai iškraipyti jų tekstą, taip

bandant išklubinti „amžinąsias“ jų propaguojamas tiesas. Taigi drąsiai galima kalbėti apie „patarlių poezijos“ suklestėjimą šiuolaikinėje visuomenėje.

Knyga sudomins visus poezijos mėgėjus, o paremiologai galės lengvai ja naudotis: autoriai turinyje išdėstyti chronologiškai pagal šimtmečius, o to paties šimtmečio – pagal jų pavardes. Pabaigoje yra patarlių rodyklė.

W. MIEDERIS APIE SAVE

Chilukuri Bhuvaneshwar. *Down the Proverb Lane: Musings of a Paremiologist: An Interview with Wolfgang Mieder: A Festschrift for Mieder at 62, Hyderabad, India, 2006.* – 88 p.

Išsamus interviu su W. Miederiu. Sumanytas kaip proginė publikacija, šis leidinys vėlavo pora metų. Mat jo dalyviai bendravo moderniai – elektroniniu paštu. Ch. Bhuvaneshwaras klausinėjo nuosekliai, tai yra tik sulaukęs W. Miederio atsakymo į prieš tai buvusį klausimą. Tokiu būdu atsakyti į beveik 300 klausimų pririekė metų laiko. W. Miederis atvirai pasakoja apie savo šeimą, gyvenimo kelią, akademinę ir mokslinę veiklą, knygų leidybą ir, žinoma, patarles, kurios lydėjo jį nuo vaikystės.

Dar žr. recenziją: Giedrė Bufienė. Interviu, kuris virto monografija, *Tautosakos darbai*, 2008, [t.] XXXV, p. 334–340.